

Thematische fiche: verschillende manieren om weerstand te bieden

Verscheiden weerstandsstrategieën ten opzichte van dezelfde realiteit: de recente migratiegebeurtenissen in Europa en de nationale onthaalpolitiek

Alain Chouraqui is onderzoeksdirecteur bij de CNRS (Centre national de la recherche scientifique - Franse Nationale Wetenschappelijke Onderzoeksinstituting) en voorzitter en oprichter van de « Camp des Milles » (naar de naam van een voormalig Duits concentratiekamp in Frankrijk). In het verzamelwerk “Pour Résister” (« Om weerstand te bieden ») herinnert hij eraan dat de weerstandswijzen veelzijdig kunnen zijn, individueel of collectief, spontaan of gepland, publiek of ondergronds, erkend of anoniem, gewapend of niet gewelddadig: het verzet kan uiteenlopende vormen aannemen.

De hoofdgedachte hierbij is dat bij onrechtvaardigheden “iedereen kan reageren en weerstand bieden, ieder op zijn of haar manier”.

Deze thematische fiche is bedoeld als hulp en aanvulling bij de presentatie Prezi van workshop 4 “3,2,1, ... Actie!”. De fiche heeft als doel bepaalde verzetsdaden aan te halen, en deze vooral te plaatsen in een weerstandscontext van het « hier » en het « nu ». Wij willen namelijk uitgaan van een onderwerp dat heel controversieel geworden is, maar waarvan we denken dat het onverantwoord zou zijn om het niet aan te halen of het verder uit te diepen: de zogenaamde migranten-“crisis”.

Desinformatie troef in verband met dit onderwerp, waarbij discriminatieprocessen vaste vorm krijgen en in wettelijke uitsluitingsprocedures worden gegoten (zoals het opsluiten van migrantenkinderen, niet enkel door de administratie van een Trump, maar ook door onze eigen federale overheid, ondanks eerdere veroordelingen door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens) en waarbij deze processen zelfs leiden tot steeds explicietere mensonterende toespraken. Mensen in marginale situaties zijn inderdaad dikwijls de eerste slachtoffers van vervolgingen. De klimaatopwarming, de groeiende ongelijkheden van het wereldwijd geldend economisch systeem en het aantal gewelddadige conflicten op onze planeet zullen de migratiegolven spijtig genoeg niet doen dalen.

Aan de hand van verschillende voorbeelden van verzet wordt in deze fiche ook de link gelegd mogelijkheden tot hedendaags verzet rondom het thema migratie.

Omvangrijke volksweerstand

Dit type weerstand groeit vanuit een positieve machtsverhouding die ontstaat wanneer verscheidene burgers de handen ineenslaan om een situatie die als oneerlijk wordt ervaren te bestrijden: algemene stakingen natuurlijk, maar ook acties tegen propaganda, boycotts, manifestaties en andere collectieve acties.

Verscheidene voorbeelden van het spel « Figuren van het verzet » belichten dit punt: Gandhi, Rosa Parks, Edward Snowden, ...

De politieke verstarring van het asielbeleid en de behandeling van de migratiestroom ontketent heel wat weerstandsacties in België.

Interventie van passagiers op een vliegtuig bij een uitwijzing

In augustus 2016 hebben een veertigtal passagiers van een commerciële vlucht richting Kameroen hun verontwaardiging geuit omwille van de gedwongen uitwijzing van een man die zich aan boord bevond. Zes onder hen, die geweigerd hadden te gaan zitten en zo de uitzettingsprocedure hebben tegengehouden, werden beschuldigd van kwaadwillige belemmering van het luchtverkeer en van niet-naleving van de richtlijnen van de piloot. Veel verenigingen en persoonlijkheden hebben de beklagden een riem onder het hart gestoken door campagne te voeren onder het motto “je ne la boucle pas” (“wij zwijgen niet”, waarbij “la boucler” in het Frans zowel verwijst naar de gordel vastmaken voor het vliegtuig opstijgt als naar zijn mond houden).

De beslissing van het openbaar ministerie zou een precedent in de rechtsspraak kunnen worden: in december 2017 werd immers de volledige vrijspraak vereist voor alle passagiers, waarbij gesteld werd dat zij enkel hebben gehandeld uit meelevendheid en solidariteit, en zo hun plicht als burger hebben volbracht om bijstand te verlenen aan personen die in gevaar verkeren. Deze vrijspraak werd ontvangen als een heilzaam teken voor de manier waarop men zich dient te gedragen tegenover buitenlanders. Er werden tijdens deze zaak ook vraagtekens geplaatst bij de intimidatiemaatregelen waar de overheden, namelijk toenmalig Staatssecretaris Theo Francken, beroep op doen wanneer mensen zich solidair tonen ten opzichte van migranten.

De video kunt u online bekijken: <https://youtu.be/etN68GU6pi4>

Boycotoperaties binnen de politiediensten

Veel migranten schuilen in het Maximiliaanpark in Brussel. Een heel aantal onder hen zijn het slachtoffer geworden van daadwerkelijke “klopjachten”, tot stand gebracht door de executieve en uitgevoerd door de politie, die de opdracht heeft gekregen massale arrestaties te verrichten en bepaalde migranten terug te sturen naar hun land van oorsprong, waar ze het slachtoffer zouden kunnen worden van mishandelingen en foltering.

Binnen deze context stellen veel politieagenten zich de vraag of het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens wel nageleefd wordt, dat in artikel 3 iedere Staat verbiedt om mensen te onderwerpen aan folteringen of wrede, onmenselijke of ontorende behandelingen of bestraffingen. Veel politiemensen zitten in de knoei met hun geweten en voelen zich gegijzeld door de politieke wereld.

Lekken hebben blootgelegd dat sommige politiemannen bereid zouden zijn om een soort « Gandhi-campagne » te voeren, om niet blindelings de bevelen die ze krijgen op te volgen. Burgerlijke ongehoorzaamheid dus, acties die ons eraan herinneren dat elk individu het recht heeft te weigeren om bevelen op te volgen die niet stroken met zijn of haar overtuigingen, of met de democratische waarden.

De video kunt u online bekijken : <https://youtu.be/g5hLk4Z92X8>

Weerstand door liefdadigheidsacties

Deze vorm van weerstand houdt alle hulp in die geboden kan worden aan mensen die het slachtoffer zijn van vervolging, alsook aan hun naasten.

Een voorbeeld van het spel « Figuren van het verzet » belicht dit punt heel goed: het voorbeeld van Andrée de Jongh.

In dezelfde lijn regelt het « Burgerplatform voor Steun aan de Vluchtelingen », dat op Facebook werd opgericht, dagelijks het vervoer en de opvang van honderden vluchtelingen in België. Om tegen te gaan dat deze vluchtelingen buiten zouden moeten slapen en het doelwit zouden kunnen worden van arrestaties, melden duizenden burgers zich aan als vrijwilligers om deze personen in nood te begeleiden naar huisvesting en/of hen zelf onderdak bieden.

Verbaasd door deze golf van onverwachte burgersolidariteit hebben de federale overheid en Theo Francken (N-VA) rond half januari 2018 een wetsvoorstel ingediend die de politie, onder toezicht van een onderzoeksrechter, in staat zou stellen binnen te dringen bij iedere burger die ervan verdacht wordt een migrant op te vangen die zou weigeren zich te melden bij de vreemdelingendienst. Dit soort huiszoekingen en invallen zijn zorgwekkende tekens die moeten blijven bestreden worden door geëngageerde burgers.

Een ander voorbeeld van dit type verzet: op 21 januari 2018, op een regenachtige zondagavond, zijn 2500 solidaire burgers buiten gekomen om een menselijke keten te vormen rond het park, om zo te verhinderen dat de politie de migranten die er kampeerden zouden verdrijven.

Artistieke creatie

Er zijn talloze voorbeelden van geëngageerde kunst. Tussen deze voorbeelden behoudt de « Guernica » van Picasso als aanklacht al zijn kracht. Als Spaans burger kwam deze legendarische schilder in aanraking met de verschrikkingen van de Spaanse burgeroorlog, die in 1936 begon. Geraakt en geschokt door de gebeurtenissen begint de schilder rond die periode actief weerstand te bieden en te vechten voor de vrijheid en de vrede, onder andere door de creatie van Guernica, zijn bekendste schilderij. Dit monumentaal werk van drie en een halve meter op bijna acht meter lang toont de gevolgen van de bomaanval op het kleine Baskisch dorp Guernica, bevolen door Franco en uitgevoerd door de nazi's. De dag van 26 april 1937 werd als datum gekozen omdat het marktdag was, en een zo groot mogelijk aantal slachtoffers zou getroffen worden, burgers onder wie veel vrouwen, kinderen en oudere mensen.

Guernica is een oproep tot vrede en gezond verstand, en toont alle verschrikkingen van de oorlog en de lafheid van sommige mensen die aan de macht zijn. Picasso zelf zei trouwens dat zijn doek niet gemaakt was om een appartement op te fleuren, maar dat het een offensief en defensief oorlogsinstrument is tegen de vijand.

Weerstand bieden blijft actueel in het domein van de artistieke creatie. Vijftig jaar na de revolutie van mei 68 heeft het jaar 2018 de herinnering weer doen opflakkeren aan de slogans en acties die de opstand in die periode kenmerkten, dit dankzij talrijke evenementen.

Zo heeft het Franstalige Théâtre de Poche een “Protestdorp” opgericht om er, volgens het programma, filosofie, getuigenissen, muziek, toneelstukken en teksten van oud-strijders en verzetsstrijders van vandaag op te voeren.

Ook Bozar heeft een protestzomer georganiseerd, onder andere met de tentoonstelling « Resist! », met fotografische en andere visuele erfenissen van de jaren 1960.

Bovendien heeft de Syrische kunstenaar Abdalla Al Omari in “The Vulnerability series” wereldleiders op schilderijen afgebeeld als migranten die zich in uiterst precare situaties bevinden. De kunstenaar, die zelf deel uitmaakte van deze anonieme vluchtelingen, legt uit dat hij zich heeft willen inbeelden hoe deze grote leiders eruit zouden zien indien ze dit lot zouden moeten ondergaan. In plaats van te focussen op de aantallen, zoals de media, wil hij met portretten de statistieken overstijgen. Het persoonlijk verhaal van iemand kennen vergroot immers het empathisch vermogen met de mens die hij of zij is.

Enkele cijfers betreffende de « migrantencrisis »

De media hebben het dikwijls over de « migrantencrisis »¹, en schetsen een beeld van massale toeloop van migranten aan onze grenzen en van dreiging voor onze eigen identiteit. Een beetje objectiviteit kan het debat geen kwaad doen. Laten we dus de realiteit en de cijfers spreken²:

- De overgrote meerderheid mensen migreren binnen hun eigen land. Het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde naties (UNDP) gaat uit van wereldwijd 763 miljoen interne migranten binnen hun eigen land in een andere regio wonen dan waar ze geboren zijn³. Internationale migranten zouden 272 miljoen mensen betreffen, dus 3,5% van de wereldbevolking, vergeleken met 2,8% in 2000. Het totaal aantal migranten is de laatste tien jaar gestegen, van zo’n 221 miljoen mensen in 2010 tot 272 miljoen in 2019. Het percentage migranten ten opzichte van de wereldbevolking is echter zo goed als stabiel gebleven de laatste vijftig jaar.
- Onder de internationale migranten heeft maar een derde zich verplaatst van een ontwikkelingsland naar een ontwikkeld land. In tegenstelling tot wat de huidige uitspraken doen denken, gaat de meerderheid van de migraties niet van het Zuiden naar het Noorden. In werkelijkheid vinden slechts 35% van de migraties plaats van een ontwikkelingsland naar een industrieland. De meeste migraties gebeuren tussen landen van hetzelfde niveau: zo’n 60% van de migranten verplaatsen zich tussen ontwikkelde landen of tussen ontwikkelingslanden.
- Ook zijn slechts 10,6% van de migranten in de wereld (of 29 miljoen personen) vluchtelingen, waaronder het merendeel leeft in de buurt van het land dat ze ontvlucht zijn⁴. Het Hoog Commissariaat van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen (UNHCR) heeft aangetoond dat de voornaamste oorspronkelijke regio’s van de vluchtelingen ook de regio’s zijn die 75 à 93% van de

¹ Zie: <https://www.cire.be/publications/analyses/ceci-n-est-pas-une-crise-des-migrants-ceci-est-une-crise-d-humanite> en https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2015/08/12/enkele_cijfers_overdevluchtelingencrisisopeenrij-1-2412863/

² Cijfers laatst geraadpleegd in maart 2020. Bron: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/populationfacts/docs/MigrationStock2019_PopFacts_2019-04.pdf (update cijfers sept 2019)

³ Bron: <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/technical/TP2013-1.pdf> (update uit 2013, gebaseerd op cijfers sinds 2005)

⁴ Bron: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/wallchart/docs/MigrationStock2019_Wallchart.pdf (cijfers gepubliceerd in juni 2019).

vluchtelingen ontvangt. Daarnaast zijn er wetenschappers die inschatten dat klimaatverandering nu al een effect heeft en in de toekomst zal hebben op migratie.

Zie ook:

- de pagina van 11.11.11 over menselijk taalgebruik als we het hebben over migranten: <https://www.11.be/wat-doet-11-11-11/campagnes/campagne-migratie-2018/item/menselijke-kijk-op-migratie-begint-met-het-juiste-taalgebruik>
- een video die kan helpen om je leerlingen over deze cijfers te informeren is deze : https://www.youtube.com/watch?v=94_ML6g84iY&index=7&list=PL9g_yp_6cf6pr29I7_ZrCsV_DSHLpJ_qI3 (Waar gaan vluchtelingen naartoe? Van de VN Vluchtenorganisatie).
- Meer informatie en lesmaterialen over vluchtelingen vindt u op de site van de VN : <https://www.unhcr.org/be/nl/lesgeven-over#chiffres>.

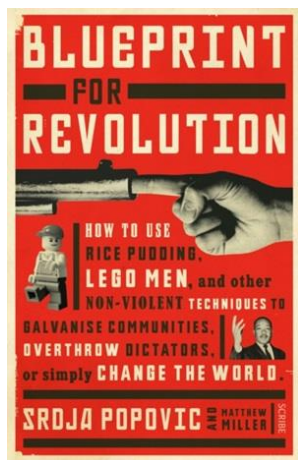
Verder onderzoek...

Boeken

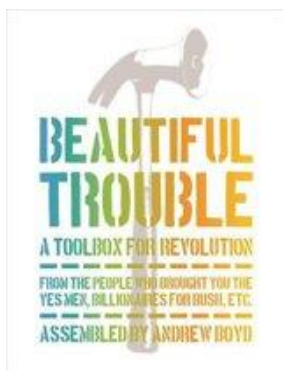
Alain Chouraoui (redacteur), *Pour Résister, A l'engrenage des extrémismes, des racismes et de l'antisémitisme*, Editions le Cherche Midi, Paris, 2015 (Franstalig).

Wat zou ik doen, als...? Hou zou ik reageren, ik, die altijd in vrede leefde in een democratisch land? Zo abstract klinkt de vraag niet, want ze geldt tegenwoordig overal in de wereld. Ook in onze democratische landen, waar racisme, antisemitisme, ontkenning van genocides, haat tegenover de Ander steeds meer de kop opsteken... Vandaar de nood om over hulpmiddelen zoals dit boek te beschikken [...] Barbaarsheid is niet onvermijdelijk, en enkel te wijten aan onze eigen nalatigheid, ons gebrek aan waakzaamheid, onze lafheid dikwijls. Meer nog, van onze roekeloosheid om preventief op te treden.

Srdja Popovic, *Blueprint for revolution: How to use rice pudding, Lego men, and other non-violent techniques to galvanize communities, overthrow dictators or simply change the world*, 2015 (Engelstalig)

Dit is het boek van alle mogelijke revoluties, de opstanden die wij, gewone mensen, kunnen opstarten. De auteur gaat uit van een principe: indien er snel een massabeweging moet op gang gebracht worden ten tijde van het internet en de vrije-tijdsmaatschappij, is humor (en een beetje strategisch inzicht) een sterk “wapen”. Hij steunt hiervoor op ervaringen opgedaan in een vijftigtal landen, en ook op de lessen die te trekken zijn uit voorbeelden als Gandhi of de strategie Gene Sharp.

Andrew Boyd & Dave Oswald Mitchell, *Beautiful toolbox, a toolbox for revolution*, 2015 (Engelstalig)

Het manifest van de grappenmaker, de werkwijze voor rechtstreekse actie in de stijl van Greenpeace, het opleidingshandboek voor de organisatie van massabewegingen, pedagogisch verantwoord en verlossend. De auteurs stellen tientallen tactieken voor – van Flashmob tot geweldloze bezetting, met tussenin staking van de schuldlast of moppen allerhande, opdat eenieder zijn eigen creatieve acties op poten zou kunnen zetten.

Een Amerikaanse internetsite verzorgt de informatie over de actualiteit van deze burgerbewegingen: <http://beautifultrouble.org>

Films

« [The Yes Men](#) », 2003 - « [The Yes Men fix the world](#) », 2009- « [The Yes Men are revolting](#) », 2015 (Engelstalig). Door en met Andy Bichlbaum en Mike Bonanno.

De «Yes Men» zijn twee activisten die 'grappen maken' hebben verheven tot dé manier om de slechte kanten van het liberalisme van de twee laatste decennia aan de kaak te stellen. Ze hebben karikaturen, sketches, 'fake' persdossiers en 'fake' goed nieuws tot een specialiteit verheven. Hun voornaamste doelwitten: multinationale ondernemingen en al de medeplichtige politiciers.

Voor meer, zie: <https://theyesmen.org/movies>

Overige pedagogische werkinstrumenten

www.kazernedossin.eu

Kazerne Dossin biedt een [anti-discriminatie lespakket](#) aan om discriminatie te begrijpen, voorkomen en vervolgens samen met de leerlingen te bepalen hoe je op discriminatie kunt reageren. De handleidingen bieden inzicht in welke concrete mogelijkheden er bestaan om zelf iets tegen discriminatie te doen. Wat kan je zeggen? Wat kan je doen? Welke stappen zijn er? De leerlingen buigen zich gezamenlijk over deze vragen en leren zo om hun eigen strategie te bepalen.

<https://labovzw.be/thematisch-workshopaanbod/>

LABO vzw is een beweging voor kritisch burgerschap. We versterken vandaag wie werkt aan een meer solidaire, inclusieve en duurzame samenleving voor morgen. LABO is ook een letterwoord. Het staat voor "Leren, Ageren, Bewegen en Organiseren" – werkwoorden die uitdrukken hoe wij onze strijd voor sociale rechtvaardigheid vorm geven. Hun educatief aanbod bestaat onder andere uit een workshop over [Duurzaam Activisme](#) en [Leren, Ageren, Bewegen en organiseren!](#)